

Píše Zuzana Jürgens

(E*forum, 10. 07. 2019)

Knižní veletrh se v Lipsku koná od poloviny 17. století. Má za sebou tudíž bohatou historii ovlivněnou politickými i společenskými okolnostmi a vědomí toho, že literatura je propojena se společenskými změnami, se odráží již dlouhá léta v jeho doprovodném programu. Dění se odehrává na veletržním výstavišti na okraji města, projekt *Lipsko čte (Leipzig liest)* však od roku 1992 pomáhá rozšířit literaturu do celého města. Na početných rozličných místech ve městě se do pozdních nočních hodin konají čtení a diskuse. Z literatury se stává *event*, mediální událost.

Na Lipském knižním veletrhu pravidelně vystupují hostující země: Toto ozvláštňení na jedné straně přispívá k medializaci veletrhu, na druhé straně umožňuje vybrané hostující zemi, aby využila koncentrovanou pozornost médií, vydavatelství a čtenářů a připoutala ji ke své vlastní literatuře a kultuře. Úspěch na německém knižním trhu je v odborném světě považován za vstupenku do jiných jazykových oblastí, především do oblasti anglofonní.

Na letošním Lipském knižním veletrhu, který se konal 20.–24. března, byla hostující zemí Česká republika. Z tisku již známe čísla: Přijelo téměř 60 autorů, kteří se účastnili necelých 130 akcí. Vyšlo 70 nových překladů všech žánrů z češtiny, některé ještě přibudou. V souvislosti s tzv. Českým rokem se česká literatura propaguje v německojazyčných zemích i nad rámec událostí lipského veletrhu. Více informací lze nalézt na speciálně zřízené webové stránce: ahojleipzig2019.de.

Své dojmy z Lipska už zveřejnili někteří spisovatelé a spisovatelky, tedy ti, o něž při programu šlo především. Vedle pozitivních ohlédnutí Jana Némce, Marka Tomana nebo Biancy Bellové, kteří chválí jak organizaci, tak i atmosféru v Lipsku a vskutku překvapivě velký zájem publika, zaznamenáváme i text Davida Zábranského, který nekritizuje české zastoupení, ale malou ochotu německých pořadatelů uspořádat čtení a rozhovory v angličtině.

V německých médiích se velmi živě diskutovalo o české literatuře především v únoru a březnu. Setkat jsme se mohli s různě, více či méně obměňovanými tiskovými vyjádřeními, na jejich pozadí se ovšem objevilo i několik zásadních článků a recenzí. Přehled těchto textů lze nalézt na [webových stránkách](#) výstupů hostující země. V následujících odstavcích bych se chtěla některým z nich věnovat podrobněji.

Pozornost recenzentů se soustředila na již známá jména jako Jáchym Topol, Radka Denemarková, Kateřina Tučková a Jaroslav Rudiš (který na sebe upozornil nominací na

Cenu Lipského knižního veletrhu za svůj německy psaný román *Winterbergs letzte Reise*). Zatímco J. Rudiš je už pár let díky svým knihám a jiným aktivitám v německých médiích zřejmě nejznámějším současným českým spisovatelem v Německu, s ostatními zmíněnými autory je to trochu jinak. V případě J. Topola a R. Denemarkové uběhlo od prvního překladu do němčiny (*Teufelswerkstatt / Chladnou zemí*, resp. *Ein herrlicher Flecken Erde / Peníze od Hitlera*, obojí vyšlo v roce 2009 v překladu Evy Profousové) celých deset let. A román *Gerta. Das deutsche Mädchen / Vyhnání Gerty Schnirch* K. Tučkové vyšel v překladu Iris Milde až osm let po českém vydání na podzim roku 2018.

Knihu *Einen Beitrag zur Geschichte der Freude / Příspěvek k dějinám radosti* Radky Denemarkové (2014; Hofmann und Campe, 2019, překlad E. Profousová) považuje literární příloha FAZ za jeden ze sedmi „nejdůležitějších románů letošního jara“, autorka je podle ní „radikální a politická“. Kritika ocenila jazyk románu, ale také povedené proplétání faktů a fikce.

Jáchym Topol je se svým groteskním road-movie *Ein empfindsamer Mensch / Citlivý člověk* (Suhrkamp, 2019, překlad E. Profousová) označován za „s odstupem nejzajímavějšího českého autora posledních let“ (Birthe Mühlhoff v *Süddeutsche Zeitung*). Podobná vyjádření o autorovi a jeho díle vypovídají opravdu velmi málo, zajisté ale přimějí čtenáře, aby zmíněnou knihu vzali do rukou.

Jedním z cílů vystoupení hostující země bylo představit německojazyčnému publiku dosud méně známé autory, popř. jim zajistit větší pozornost. Podle ohlasů médií se to ovšem podařilo jen částečně, a to především v případě Petra Hrušky. Výbor jeho básní *Irgendwohin nach Haus* (Edition Azur, 2019, překlad Martina Lisa a Kerstin Becker) se dostal v dubnu na top-seznam SWR. Hruškovy básně byly navíc vyzdvíženy v některých souhrnných recenzích, stejně jako romány *Berliner Notizbuch / Berlínské zápisky* Dory Kaprálové (Balaena, 2018, překlad Ruben Höppner), *Der Regenstab / Dešťová hůl* Jiřího Hájíčka (Karl Rauch Verlag, 2019, překlad Kristina Kallert) a *Heute scheint es, als wäre nichts geschehen / Rubikova kostka* Vratislava Maňáka (Karl Rauch Verlag, 2019, překlad Lena Dorn) nebo povídky *Lido die Dante* Petra Borkovce (Edition Korrespondenzen, 2018, překlad Christa Rothmeier).

Při pohledu na počet recenzí můžeme za objev současné české literatury považovat Terezu Semotamovou s jejím debutovým románem *Im Schrank / Ve skříni* (Volland & Quist, 2019, překlad Martina Lisa). Recenzenti vyzdvihují především, že se otázky, jak může člověk jako křehké individuum žít svobodně v dnešní komplexní době, autorka ujímá pomocí poetické řeči. Za všechny hlasy zde citujeme Julianne Bergmann (*NDR Kultur*): „Pojmenovat ošklivost tak krásným způsobem, zemdlenost, roztrpčení, hanebnou šed' - to vše se stává v románu poezií, která přiměje člověka, aby si znovu a znovu četl celé pasáže.“ (Ostatně je pozoruhodné, že již řadu let kritici upozorňují na jazykové kvality české literatury; je tomu tak i v případě jiných cizojazyčných literatur?)

Rozsah přeložených titulů umožnil i těm, kteří nevládnou češtinou, učinit si přehled o současné české literatuře. Česká republika se často ztotožňuje se střední Evropou, to se odráží v titulech jako *Touha po střední Evropě (Sehnsucht nach Mitteleuropa)*, *Zpátky do střední Evropy (Zurück nach Mitteleuropa)* nebo *Kudy prosím do střední Evropy? (Wo bitte geht's nach Mitteleuropa?)*. Většina komentátorů se také shodne na popisu tendencí současné české literatury: přiklání se podle nich k dějinám a současně je velmi pozorná ke společensky relevantním tématům. Čeští autoři „zobrazují zapomenuté lidi z okraje společnosti a potlačené stránky složité minulosti. Co je ale pohání, je veliká chuť vyprávět“, píše Holger Heimann (*Deutschlandfunk Kultur*). A Tilman Spreckelsen z *FAZ* doplňuje: „Čeští autoři, kteří dnes publikují, se pohybují většinou na hranici mezi realitou a fantasmatem, mezi dějinami a současností, a v neposlední řadě na hranici mezi kulturami.“

Vyzdvihněme na tomto místě především článek *Ztráta a znovunabytí středu - Češi objevují své multikulturní dědictví, které kdysi sami vymýtili (Verlust und Wiedergewinnung der Mitte - die Tschechen entdecken ihr multikulturelles Erbe, das sie einst selbst ausgemerzt haben)* Andrease Breitensteina (*Neue Züricher Zeitung*). Breitenstein patří ke znalcům české a německy psané literatury z Čech. Ve svém textu se také nejdříve vrací k dějinám a za pomoci několika příkladů dospívá ke zjištění, že „epochální roztržka mezi Čechy a Němci znamenala ztrátu kultury překračování hranic, která kdysi byla samozřejmá“. I pro něj hrají historická témata zásadní roli, přičemž „mladá generace je prostá starých komplexů a nemá strach ze skutečnosti, že Češi nebyli vždy jen obětmi a že morálka nebyla pokaždé na jejich straně“. Autor ale současně podtrhuje, že se tímto „bohatstvím témat a forem české literatury zdaleka nevyčerpává“, a pro toto tvrzení uvádí i příklady. Jeho závěr zní: „Opravdový střed, pokud za něco stojí, nikdy zcela nezmizí. Je nezničitelný a neodolatelný - stejně jako dnešní Česká republika, která se po těžkých časech opět světu otevírá s novým leskem.“ Člověk by chtěl říci: Necht' se tato předpověď vyplní! Budme autorovi vděční za jeho optimismus.

Jakou měrou bude česká literatura v následujících letech přítomná na německojazyčném knižním trhu, budou-li jí kritici a vydavatelství nadále věnovat pozornost i bez podnětů, jakým bylo hostování na knižním veletrhu, se ještě uvidí, záleží to na mnoha okolnostech. Podstatnou roli v tomto ohledu může hrát nejen povaha samotných textů, ale také osobnosti autorů a autorek, otevřenost vůči německým a evropským tématům a v neposlední řadě i aktivní znalost německého jazyka.

Prezentací hostující země na Lipském knižním festivalu byla pověřena Moravská zemská knihovna, programovou koordinaci řídil Martin Krafl.

Přeložil Lukáš Motyčka